

(Прес, 05.04.2009)

О злочинима комуниста током и после Другог светског рата, у посткомунистичким земљама, почело је да се говори када је пао Берлински зид, 1989. године. Новоформиране демократске владе отварале су тајне досијее, откопавале масовне гробнице, правиле пописе жртава и достојно их сахрањивале. Од бивших југословенских република најпре се огласила Словенија, откопавајући масовне гробнице жртава комуниста. Онда је тајне архиве отворила и Хрватска, објављујући документа о поратним ликвидацијама у Загребу, да би 31. марта Загреб повукао први корак раписујући међународну потерницу за 86-годишњим Симом Дубајићем, некадашњим Титовим мајором, којег терете за убиство 13.000 ратних заробљеника на Кочевском рогу 1945. године.

Тако је иронијом судбине Хрватска постала прва земља бивше Југославије која је расписала потерницу за једним партизаном. Иронијом судбине јер су комунисти после рата највеће чистке правили у Србији, где то питање никад није дошло на дневни ред.

Двадесет година после пада Берлинског зида партизани су табу тема у Србији. Све кривичне пријаве поднете против комуниста до сада су одбијене, забрањено је откопавање безбројних масовних гробница, док приступ добро чуваним документима зависи искључиво од снажљивости појединих ентузијаста.

А, такав случај постоји још само у Русији, где милиони невини побијених људи после рушења друштвеног поретка још нису избројани, иако су недвосмислено показали две ствари: прво, једном покренути талас масовних злочина не зауставља се чином освајања власти, и друго, пре или касније комунисти почињу да се убијају и међусобно.

Тако је Стаљин поубијао готово целу гарнитуру Лењинових револуционара, да би се потом окренуо и против својих сарадника. У злогласним стаљинистичким чисткама убијено је и више од 100 југословенских комуниста - много више него што их је у Краљевини Југославији убила Жандармерија. Нестајали су Срби да би на њихово место били постављани Хрвати и Словенци.

Од 20 чланова последњег предратног Централног комитета Комунистичке партије Југославије у Москви је 1937. године ликвидирано њих 19. Саучесник у овим убиствима био је последњи, двадесети члан Централног комитета - Јосип Броз Тито. Он је тада постављен на чело КПЈ, где је наставио да примењује опробани стаљинистички метод: ликвидирати све стварне и потенцијалне непријатеље, почев од оних у својој близини.

У израз „класни непријатељ“, по директиви Коминтерне, од 9. маја 1941. потпале су две групе људи: чланови идеолошког покрета националистичког или верског карактера, свештеници, чланови полиције, официри, дипломатски и грађански службеници уколико одбију да се сврстају на страну револуционарних снага, као и сви чланови владајуће династије и свако лице за које се зна да се активно противило припремама или извршењу револуције...

„Премного вас је остало у животу, али још имамо времена да ту грешку исправимо“ - Слободан Пенезић Крцун, прва изјава у ослобођеном Београду

Директива је, дакле, захтевала убиства широког круга људи, што је ускоро почело да се спроводи у дело. Најпре у Србији. И најпре по српским варошима и селима. И опет је употребљен познати рецепт са слањем Лењина да диже револуцију и разбија систем „изнутра“.

Очекујући отпор Срба, 1941. године у Србију стиже 400 професионалних револуционара, пронађених у окупираним европским земљама, где су се склонили после пораза у Шпанском грађанском рату. На челу је Јосип Броз Тито. Пошто се показало да 400 револуционара није довољна бројка, они су потражили савезнике у робијашима одбеглим из затвора током априлском слома. Тако се у партизанима нашао и најпознатији криминалац у земљи Дража Глигоријевић, који је априла 1941. чекао извршење смртне казне, затим злогласни разбојник са Космаја Милосав Живановић Чаруга, Александар Живаљевић Цоја, звани Цоја првоборац, из Крагујевца и многи други.

Теорија и пракса долазе први пут масовно до изражаја у Ужицу, једином већем месту из ког су се Немци повукли без борбе, 21. септембра 1941. Немци су предали Ужице Жандармерији и Пећанчевим четницима који, видеви да долазе комунисти, позивају највиђеније грађане да прогласе мобилизацију. Ови, пак, намећу одлуку да се град преда без борбе, с образложењем: „Да видимо шта и ова наша деца хоће”. Већ 1. октобра командант Ужичког партизанског одреда, Душан Јерковић, издаје проглас: „Главни циљ наше борбе јесте уништење наших класних непријатеља”. Ускоро у град долазе све комунистичке структуре. Богате, угледне и непокорне грађане комунисти масовно хапсе и стрељају изнад касарне у Крчагову. Један од главних егзекутора, Владан Мићић из Пожеге, сведочио је после да су убили преко 400 особа.

„Неке сам убио и маљевима”, рекао је. Последња група од 50 ухапшеника, а међу њима и академски сликар Михаило Миловановић, убијена је у ноћи између 27. и 28. новембра, уочи повлачења из Ужица.

Стравичну слику комунисти су оставили и у Чачку. У подрумима катастарске управе и соколског дома пронађени су лешеве без главе, док су у подруму испод среског начелства нађени људске очи и просут мозак. Немачки извештаји јављали су о клању жртава, а недићевски о убијању секирама. Главни егзекутор био је Милан Бата Јанковић, који је симболично носио црвену рукавицу без прстију, на левој руци, а убијао је чекићем. Комунисти су педесетих година сакупљали потписе да се Јанковић прогласи за народног хероја, али су одустали јер би то ипак било превише. Али, поставили су му бисту, коју су Чачани првом приликом склонили. Милан је био рођени брат Милке Минић, супруге једног од водећих комуниста Милоша Минића, док је други рођени брат, Душан, током рата био коректор у једном листу у Београду. То је био разлог да га после рата стрељају. Када су му други ухапшеници у ћелији рекли да ће сигурно преживети, због сестре и шурака, он је одговорио: „Напротив, ја ћу први бити стрељан!”

Масовна убиства грађана у Ужицу, Чачку и другим местима где су 1941. успоставили власт, комунисти су називали „другом фазом револуције”, у којој, према теорији, „треба да се изврши дефинитивни обрачун са класним непријатељем”. Под „првом фазом револуције” они подразумевају освајање власти свим средствима, а под „другом фазом” учвршћивање власти, пре свега ликвидацијом стварних и потенцијалних непријатеља њихове странке. Ту „другу фазу” почели су да спроводе у новим областима које су освојили: у источној Херцеговини и Црној Гори.

На основу Титових наређења, комунистички преки судови слали су људе у смрт по

Пише: Милослав Самарџић
понедељак, 06 април 2009 13:35

кратком поступку и без права жалбе. „Ова пресуда је извршна и противу исте нема мјеста жалбе“, писао је Сава Ковачевић, председник Преког војног суда Никшићког партизанског одреда. Од 19 оптужених на овом процесу осморо је осуђено на смрт, уз уобичајену конфискацију имовине. Од ових осморо петоро су били рођаци Саве Ковачевића: Новица, Блажо, Марко, Мирко и Петар Ковачевић. Првооптужени Новица Ковачевић пре рата је био судија, док је његов рођак Сава Ковачевић био кријумчар дувана.

„Ми се у Србији морамо понашати као у земљи коју смо окупирали“ Ј. Б. Тито десет дана по заузимању Београда

По злу најчувенији злочин у Црној Гори комунисти су починили на Бадњи дан 1942. године (а и иначе су волели да убијају на велике српске и православне празнике). У колашинском Лугу, на десној обали Таре, над телима 240 унакажених грађана разапели су лешину пса на даскама у облику крста. Затим су на једној дасци написали: „Ово је пасје гробље“. Сведок, који је после неколико месеци посматрао откопавање жртава „пасјег гробља“, пише:

„Пред језивим призором немо стојимо сви, нарочито родбина. Она не може да препозна лешеве својих милих и драгих, јер су страшно унакажени и без појединих делова тела. Руке и ноге су им поломљене; зуби повађени grubим клештима још док су били живи; лобање су им размрскане дрвеним маљевима, чије су ударце чули становници најближих кућа оне свете ноћи уочи Божића...”

Најобимнији рад о комунистичким злочинима у Херцеговини, двотомну књигу „Крваво коло херцеговачко 1941-1942“, објавио је бивши херцеговачки партизан и високи официр Титове армије, др Саво Скоко. Многобројна документа Скоко је употпунио сведочењима партизана очевидаца догађаја. Он пише да су Ј. Б. Тита и његов Централни комитет на нови талас злочина нарочито инспирисали успеси Црвене армије под Москвом и Стаљинов говор на прослави годишњице Октобарске револуције. У првој половини децембра 1941. године они су проценили да је дошло време за успостављање "диктатуре пролетаријата", као "законом неограничене и на насиљу основане владавине пролетаријата над буржоазијом".

У прве велике злочине комуниста у Херцеговини спада убиство тројице калуђера у манастиру Дужи, 23. децембра 1941. Били су то стари руски калуђери, избегли после

1917. године од бољшевичког терора. Злочини се умножавају после 4. јануара 1942, када је у Херцеговину упућен Саво Ковачевић са делом Никшићког партизанског одреда. Било је притужби да су херцеговачки комунисти „меки“ у обрачуну са класним непријатељем, па је врх партије сматрао да ће им користити особа која је управо осудила на смрт петоро својих рођака. Ковачевићева десна рука био је још један „народни херој“ Петар Драпшин.

У злочинима је предњачио 1. ударни батаљон, специјално основан за ову намену. За команданта је постављен Владо Шегрт, а у штабу су били Саво Ковачевић, Љубо Ковачевић и Милија Станишић. Дан по оснивању ове јединице, секретар Окружног комитета КПЈ за северну Херцеговину, Миро Попара, доноси закључке са саветовања Врховног штаба и Централног комитета у Иванчићима, о "бескомпромисној борби против 'петоколонаша' српске националности".

Већ 30/31. јануара Преки војни суд 1. батаљона осуђује на смрт 16 „најистакнутијих разбијача народноослободилачке борбе“ у Дабарској вили. Четворица су стрељана, а осталима је казна изречена условно на годину дана. Под непосредном командом Саве Ковачевића и Петра Драпшина, партизани су 27. фебруара под уобичајеним лажним оптужбама на Радачком бријегу стрељали 21 сељака. После „ужасно суровог“ наступа и стрељања пред великим народним збором, партизани су, пише Скоко, око убијених заиграли коло.

Један од најмонструознијих злочина одиграо се током 3. и 4. марта у Голобрђу, на Дивљакуши и у Мекој Груды, када партизани стрељају 41 особу. У Ластви су стрељали браћу Петра и Ивана Саичића, којима су као отежавајућу околност узели што су били добровољци на Солунском фронту. У селу Брајићевићи стрељали су 12 старијих људи. После обилног ручка, пред масом света, Драпшин је уперео пиштољ у Милана Зиројевића, рекавши: „Овога гађам у око“. Ипак је промашио, па је несрећника, који је говорио да ништа није крив, дотукао партизан Славко Коцка. Утом је родбина осуђених, до тада у неверици, стала да лелече, док су партизани започели песму и шенлучење, терајући родбину да им се придружи. „Та стравична мешавина песме и лелека остављала је поражавајући утисак на све присутне, изузимајући организаторе и извршиоце тог грозног чина“, пише у својим сећањима Саво Скоко.

Партизанско коло, над још топлим лешевима (буквално), вило се и у Јасенку. Драпшин је ту изјавио: „Морамо убијати и невинне заједно са квислинзима да не би нас они убијали“. На игранкама око убијених у селима Мала и Велика Гарева и Добреље партизани су певали своју нову песму: "Што не ваља убићемо, комунизам ширићемо". У

Добрељима су стрељали два старца и једног 13-годишњег дечака, Обрена Николића.

Драпшина, потоњег команданта једне од комунистичких армија, Саво Скоко описује као „психички нестабилну личност“, уз напомену да се ова нестабилност „граничила са лудилом“. Непосредно после рата, у тренуцима психичког растројства, Драпшин је извршио самоубиство, што су комунисти, као и његове злочине, деценијама скривали.

За Павла Ковачевића, партијског руководиоца Оперативног штаба за Херцеговину, Скоко каже да је био још гори и да се његов екстремизам граничио „са неком врстом менталне поремећености“. Ковачевић је лично учествовао у суђењу и убиству свог оца Петра, 8. марта 1942. у Грахову. Када му је сутрадан у канцеларију дошла мајка и питала да ли може видети мужа, син јој је хладнокрвно одговорио: „Не можеш, убили смо га ноћас“.

Само у зборнику докумената Недићеве управе, која су сами комунисти одабрали и објавили 1965. године, наведено је око 1.000 имена њихових жртава (цивила) у „Недићевој Србији“, пре јесени 1944. године. Само једна допуна списка жртава комунизма из 1941. године садржи 76 имена земљорадника, чиновника, домаћица, свештеника, занатлија. Недићеве власти наставиле су да бележе убиства и наредних година. Августа 1942. године недићевци су евидентирали 18 случајева убиства цивила. На пример: „Трећег августа у селу Негришори (Гуча) убијен је од стране партизана Миломир Давидовић, који је раније био у партизанским редовима, па је одрекао сарадњу комунистима“. Или: „Тридесетог августа од стране комуниста убијен је у Страгарима (срез Орашачки) Мирон Ђурић, архимандрит“.

Нови велики талас злочина покреће се крајем 1943, када су партизани отпочели са покушајима повратка у Србију. Међу најзверскијим била је ликвидација породице Радић у селу Мали Пожаревац, коју су извршили партизани из Космајског одреда, под командом Марка Никезића. Страдали су глава породице Никола, његова жена Новка, синови Живорад и Милорад и снаја Милева (Живорадова жена). У овом селу убили су укупно 34 особе, у оближњем Малом Поповићу 22, итд. Лакоћу с којом су убијали видимо и у дневнику 1. чете Космајског одреда: „Рад у чети: Читање 'Пролетера' са дискусијом. Бријање. Увече је чета извршила ликвидацију једне издајнице из Кусатка“, записано је за 20. јул 1943. А ово је запис за 21. јул: „...Индивидуално читање. Увече чета је извршила ликвидацију једног народног издајника у Кусатку“.

Пише: Милослав Самарџић
понедељак, 06 април 2009 13:35

А, онда је стигло ослобођење... Права прилика за извођење „друге фазе револуције“ указала се, иза тенкова Црвене армије, октобра 1944. године. У одушевљењу што су се дочепали главног града, комунисти су се тешко обуздавали у јавним иступима. „Србији није довољно пуштено крви“, рекао је Милован Ћилас у првој изјави из „ослобођеног“ Београда. „Србија нема чему да се нада. За њу неће бити милости“, рекао је Ј. Б. Тито у говору на Бањици новембра месеца. Прва изјава „полудивљег“ Слободана Пенезића Крцуна, како га назива писац књиге „На страшном суду“ др Радоје Вукчевић, гласила је: „Премного вас је остало у животу, али још имамо времена да ту грешку исправимо“.

Овакав наступ комуниста у Србији потврђују и хрватски извори. Према изјави Душана Биланџића, на седници Политбироа Комунистичке партије десет дана по заузимању Београда Ј. Б. Тито је рекао: „Ми се у Србији морамо понашати као у земљи коју смо окупирали“. (Биланџић је забележио и Титову изјаву из 1974, поводом оптужби да новим уставом Србију жели да сведе на Београдски пашалук. „Па то и хоћу“, рекао је.)

Стојан Прибићевић известио је један амерички лист 27. јануара 1945. године да се „после ослобођења Београда... читаву недељу дана цивили нису усуђивали да изађу на улицу“. Била је то последица страховитог терора. Према подацима америчког министарства војске, комунисти су у Београду стрељали „између 13.000 и 30.000 људи“.

Много година касније, мајор ОЗНА Милан Трешњић сведочио је да је у кварту којим је он командовао убијено 800 цивила. А Београд је имао 16 квартова. Када су откривена документа ОЗНА у Загребу, испоставило се да су комунисти више људи убили у једном београдском кварту него у целој хрватској престоници.

Припадник КНОЈ-а, Мија Петровић из села Бадњевац код Крагујевца, стражарио је шест месеци испод Авале, гледајући како ОЗНА сваке ноћи стреља цивиле довезене камионима из Београда. Довозили су их око 9-10 часова увече, сакупљали их у подрумима кућа београдских трговаца са леве стране крагујевачког друма, а онда свлачили и изводили на стрељање. „Слушао сам и плач и јаук тих жртава док су их ти београдски ознаши тукли, рукама, ногама и кундацима, јер су се они једва кретали, а јака зима, они јадници голи“, сведочио је Петровић. Он је такође показао масовну гробницу, односно некадашњи немачки ров за стојећи став дуг око километар и по, од скретања за Раљу према Београду, тик изнад друма. Како је која група стрељана, ров је затрпан, а и данас се виде касније настала улегнућа. „За оних шест месеци док сам ја био по стражама, верујем да је побијено најмање 10.000. А колико је у новембру и децембру, па и у октобру 1944. пострељано, не знам, али сам слушао од других да су за та два-три месеца стрељали масовније“, каже Мија Петровић.

Друга масовна гробница налази се у негдашњим Белимарковићевим вођњацима на Бањици. Овде је током рата било највеће немачко подземно складиште бензина на Балкану. Комунисти су цело складиште напунили лешевима, па су поред копали нове масовне гробнице, као и у Лисичјем потоку, у Железничкој колонији и на многим другим местима. Истовремено, концентрациони логор на Бањици није престао да ради, само је променио чуваре.

Судбину престонице, у одговарајућој сразмери, доживели су и сви други градови у Србији. У Нишу, злогласни концентрациони логор на Бубњу наставио је да ради. Нишлије и мештани околних села и варошица убијани су на брду Бубањ, иза зидина Казненог завода, као и на местима где су данас тениски терени и ров иза тврђаве. Једно од највећих стратишта било је у селу Крупац код Алексинца, где су сељаци, много година касније, приликом орања откопавали људске кости. Према минималној процени историчара Александра Динчића, у Алексинцу и околини комунисти су убили преко 600 особа.

Засад најдетаљнији попис жртава комуниста сачинили су историчари Горан Давидовић и Милош Тимотијевић за чачански крај. Сакупили су имена 1.341 жртве, с тим што за 735 особа није било могуће утврдити од кога су страдале, али поуздано се зна да је реч о противницима комунизма. Овде треба додати још преко 1.000 младића које су комунисти насилно мобилисали и смишљено одводили пред немачке цеви на Сремском и другим фронтовима тога доба. Иницијатива да се откопа једна од масовних гробница, на помоћном игралишту ФК "Борац", увек је пропадала.

У Крагујевцу, комунисти су највише убијали у Капислани, у кругу војне фабрике, а имали су и логор на Метином брду, такође преузет од нациста. У Крушевцу постоји чак и топоним Мацино гробље, према имену једног комунисте. У Ужицу, крајем 1944. и почетком 1945, убијали су у Скојевском парку на брду Пора, у Крчагову, где је данас градска болница, у Старом граду (данас: Теразије), као и у траншејама изнад Царине. У Ваљеву су убијали на брду Крушик, испод касарне Петог пука. Жртве лесковачког краја убијане су у околним селима, највише у Славнику, где је постојао и логор. У Горњем Милановцу, многи „народни непријатељи“ издахнули су под мукама у згради старог суда, где је била главна тамница. У самом граду егзекуције су биле на месту званом Гробље. У Ресави сваке ноћи су била стрељања крај друма Свилајнац - Црквенац, а масовна гробница постоји и у Расаднику. Масовне гробнице у Јагодини налазе се у багремару крај пута за Ракитово, у багремару Мике Младеновића и на Коњском гробљу, које се и данас зове Стрелиште, а у Зајечару на брду Краљевица, крај пута за село Вражогрнац, у потоку Змијанац, у јаругама према Бољевцу, на обалама Тимока, у шуми поред Тупижнице...

Као стрелиште у Шапцу послужила је стара тврђава, док је у Пожаревцу највише невиних грађана пало крај старог петровачког пута.

Једна од данашњих општина са највећим бројем жртава комунизма је Аранђеловац. Истраживач Раде Главаш сакупио је више од 500 имена убијених, која ће ускоро бити објављена у његовој књизи. Комплетан попис постоји и за општину Сопот, који садржи 202 имена убијених од комуниста.

У Новом Саду комунисти су убијали „народне непријатеље“ у Рајиној шуми, а у Банату највише у Делиблатској пешчари. На Космету, највише у Косовској Митровици, а постојао је и логор крај манастира Високи Дечани, у коме су кости остављали „кулаци“ из целе Србије.